

גורמי סיכון להתעללות

מאפייני הסביבה שנמצא קשר חיובי בינם לבין התעללות והזנחה באופן כללי

- צפיפות דיור ועוני בשכונת המגורים
- מגורים בשכונה שבה שוררת אלימות
- שהות במסגרת מוסדית
- מספר הילדים במשפחה

מאפייני הילד שנמצא קשר חיובי בינם לבין התעללות והזנחה

- בקרב תינוקות - משקל נמוך ובעיות רפואיות
- גיל הילד - ככל שהילד צעיר יותר, עולים הסיכויים להתעללות והזנחה
- בעיות התנהגות של הילד - בכי תכוף, התקפי זעם, צעקות

מאפייני ההורים שנמצא קשר חיובי בינם לבין התעללות והזנחה

- לחץ כלכלי כרוני ואבטלה ממושכת של אחד ההורים או שניהם
- בידוד חברתי או מיעוט קשרים חברתיים תומכים
- בעיות נפשיות
- צריכת סמים ואלכוהול
- תחושה סובייקטיבית של עומס-יתר
- היעדר כישורי התמודדות יעילים עם לחצים
- רמת השכלה נמוכה
- עמדות המקבלות את השימוש באלימות כדרך לפתרון בעיות ולהתמודדות עם לחצים
- עמדות התומכות בענישה פיזית כדרך לחינוך ילדים

המשך מאפייני ההורים

- הגירה (מהגרים שטרם השתלבו בחברה החדשה)
- אלימות קודמת כלפי הילד או כלפי אדם אחר במשפחה או עברות פליליות קודמות של ההורים
- בעיות בתהליך ההתקשרות בילדות (של ההורה עם אמו)
- התעללות בילדות או חשיפה למודלים תוקפניים
- משתני אישיות - אימפולסיביות, צורך בשליטה...
- גורמים הקשורים להיריון - היריון לא רצוי או לא מתוכנן
- ציפיות בלתי-מציאותיות של ההורים ביחס ליכולתו של הילד

המאפיינים המופיעים בשכירות גבוהה יותר במשפחות לילד עם מוגבלות

- הוצאת הילד מביתו למסגרת מוסדית.
- תינוקות בעלי נכות מולדת בעלי משקל נמוך ובעיות רפואיות.
- בעיות התנהגות אופייניות לילדים בעלי נכויות מסוימות.
- משפחות לילד נכה הן בסיכון גבוה לחוות בידוד חברתי.

מדוע התעללות שכיחה בקרב ילדים עם מוגבלויות?

- גורמי הסיכון הייחודיים קשורים
- למאפייני האדם בעלי המגבלה
- להתמודדות של המשפחה עם המגבלה
- לתפיסות ועמדות חברתיות

אלמנטים כלכליים אנשיים עם מוגבלות

מאפייני אנשים בעלי מגבלה החשופים לפגיעה

- ❖ מיומנויות מוגבלות
- ❖ חוסר אונים נלמד
- ❖ תלות
- ❖ שיפוט מוגבל וחוסר הבנת הזכויות (חוסר הבנה ופרשנות לקויה של הניצול, קושי בהבנת המותר והאסור)
- ❖ העדר חינוך מיני
- ❖ התנסות מצומצמת בקבלת החלטות ובחירות בחיי היום-יום
- ❖ בידוד חברתי
- ❖ חוסר בכישורים חברתיים
- ❖ תפיסה עצמית שלילית
- ❖ מגעים פיזיים מרובים

אלמנטים כלכליים אנשיים עם מוגבלות

מיומנויות מוגבלות

- ❖ פיזיות, תקשורתיות, קוגניטיביות
- ❖ ביכולת להגנה עצמית, לבקשת עזרה, להשגת מידע חיוני

תלות

- ❖ תלות יוצרת הכרח לאינטראקציה רבה עם מטפלים שיכולים להיות פוגעים (סיטואציות אינטימיות, ריבוי מטפלים)
- ❖ קיים חוסר איזון ביחסי הגומלין המאפשר את הפיכת הסיטואציה לפוגעת
- ❖ חשש לדווח על פגיעה שמא תיפגע התמיכה ההכרחית
- ❖ רצון לרצות דמויות סמכות - מטפלים

אלמנטים חיוניים מובלבוליות

חוסר אונים נלמד

- ❖ ניסיון ללמד צייתנות – פוגע באסרטיביות
- ❖ חיים בסביבה המאפשרת פחות החלטה עצמית ושליטה
- ❖ למידה שאחרים לא צריכים להיכנס למרחב שלהם - קושי להתמודד עם הפרת המרחב האישי מרמז על היותו קרוב נוח
- ❖ למידה של חוסר אונים – אמונה שהפעולות שיבצע, אין להן כל השפעה על תוצאות, אם תהיה חוויה של הצלחה, ילמדו לא לוותר

גורמי סיכון הקשורים בהתמודדות המשפחה של ילד עם מוגבלות

- רבים מבין מקרי ההתעללות מתבצעים בידי אנשים המוכרים להם, ביניהם ההורים, בני המשפחה, מטפלים ואחרים (Sobsey, 1994).
- יש להעריך בזהירות משפחות בסיכון גבוה ולהימנע מתיוג ומהאשמה.
- אחד מגורמי הסיכון בקרב המשפחות הנו הבידוד החברתי.

משפחות שלהן ילד נכה מצויות בסיכון גבוה יותר לחוות בידוד חברתי.

ההסברים לבידוד החברתי:

■ ההשקעה הרבה בטיפול בילד גוזלת את מרבית זמנם של ההורים.

■ דחייה חברתית - המשפחה עשויה להימנע ממפגשים חברתיים שבהם ייחשף לעיני-כל הילד ה"חריג".

■ לחלק מההורים חסרים מקורות עזרה ותמיכה זמינים.

ביטויים לקשיים המהווים גורמי סיכון לפגיעה במשפחה (מרום ועוזיאל, 2001):

- הגנת יתר (over protection) כלפי הילד
- הזנחת צורכי הילד לאהבה ולחום
- הפליית הילד הנכה לרעה לעומת הילדים האחרים במשפחה
- התעלמות ממגבלותיו ופיתוח ציפיות לא מציאותיות כלפיו
- עומס יתר יום-יומי
- חלק מההורים לילדים עם נכויות הפנימו את העמדות החברתיות השליליות כלפי אנשים עם מוגבלות

גורמי סיכון הקשורים לתרבות, לסביבה ולחברה

- **תפיסות חברתיות ודעות קדומות - מקנות לתוקף לגיטימציה לפגוע.**
- **יחס המפלה - בא לידי ביטוי בחוסר בשירותים או במתן שירותים לא הולמים.**
- **חוסר מודעות וחוסר הבנה וקבלה - דחייה, חוסר הערכה, אשמה, שמירת מרחק ויצירת חוסר אונים, הגורמים להגברת הסיכון לפגיעה.**
- **ערכים ועמדות - מועברים על-ידי התרבות (התערבות וענישה), משפיעים על ההסתברות שהפגיעה תתרחש ועל בחירת הקרבנות.**

דוגמאות לעמדות

- לאנשי מקצוע המטפלים באוכלוסייה דעות ועמדות שליליות לגבי מיניותם של אנשים בעלי מוגבלות קשה.
- אמונה שאנשים עם מוגבלות אינם יכולים להיות קרבנות של התעללות בשל היותם א-מיניים (asexual).
- קיימת עמדה שבעלי מוגבלות אינם חווים טראומה בשל היותם נטולי-רגשות.
- עמדותיהם השליליות של אנשי המקצוע כלפי מוגבלות והמדיניות המקצועית הנלווית להן תורמות להגברת הסיכון להתעללות שנייה.

האם מיסוד פוגע?

"כל אדם, בעל מוגבלות הגר, מתחנך, עובד או מבלה במסגרת מוסדית זו או אחרת עלול להיפגע גופנית, מינית, רגשית או פסיכולוגית" (Sobsey, 1994).

אין תשובה אחידה.

קיימות שתי השקפות מנוגדות לגבי התעללות מוסדית:

1. המוסד - מסגרת חיונית והתעללות יכולה להתרחש בה.
מדיניות ונהלים טובים - יסייעו למנוע התעללות.
התעללות - מקרה פרטני ולא תופעה הטבועה במערכת המוסדית.
2. המיסוד נתפס מטבעו כפגיעה בחופש ובכבוד, והוא בעל השפעה שלילית על התפתחות האדם.